

CAPITOLUL I

Preliminarii... arheologice

Terminasem clasa I primară (în 1909), iar fratele meu Titu, terminase clasa a III-a, când locuam încă în strada Izvor, nr. 45, într-o casă încăpătoare de tip "vagon", perpendiculară pe stradă și construită într-o curte uriașă; aceasta se ramifica, dublându-se pe la mijlocul ei, având astfel două ieșiri la stradă și alte corpuri de case, locuite de familia cu destui de mulți copii. Atunci când toți, sau aproape toți, începeam să ne jucăm "de-a hoții și vardiștii", alergând dintr-o curte în cealaltă și chiar pe stradă, nu numai curțile, dar și strada răsunau până departe de chiotele noastre.

Chiar în fața casei locuite de noi, de partea cealaltă a curții, aveam o "grădiniță" de vreo 8 x 10 metri, unde la început erau plantate flori de-a lungul gardurilor. Dar, din al doilea an al șederii noastre acolo, tata (Ticu, cum îi spuneam noi) ne-a cumpărat în fiecare an câte o cărușă de nisip, descărcată chiar în grădiniță, ca să nu mai alergăm toată ziua prin cele două curți. În anul acela, fratele meu cumpărase de la un văr al nostru, Ionel Crețoiu - care locuia cu familia la Ploiești (ulterior a făcut politică, fiind și deputat al partidului liberal) și terminase atunci clasa I de liceu - manualul de "Istorie Antică" de Th. Gavril Aguletti. Entuziasmat de tot ce a citit și a văzut în acest manual admirabil ilustrat, Titu a hotărât să nu mai risipim zadarnic nisipul, fiind mai bine să construim... cetăți antice, de nisip. Zis și făcut: am construit cu migață, din nisipul ce tocmai fusese bine udat de o ploaie binevenită, o Romă, având diametrul de vreo 2 metri, cu ziduri groase de 20-25 centimetri și cam tot atât de înalte, și cu turnuri impunătoare din loc în loc; din păcate, toate se surpau după fiecare ploaie mai serioasă și trebuiau reconstruite.

Peste vreo doi ani, după ce ne-am mutat într-o casă de pe strada Hașdeu, colț cu Bulevardul (unde astăzi este o mare clădire la al cărei parter se află un mare magazin alimentar), separată de trotuar printr-o curte în unghi drept, lată de câțiva metri și cu un gard de zăbrele spre stradă - am reluat jocul nostru, părăsind însă, Roma și înlocuind-o cu mai multe cetăți antice grecești: Atena (a lui Titu), Sparta (a mea), Teba (a sorei noastre, Marloara), la care am adăugat mai târziu Corintul, pentru un prieten, Constantin (Tică) Manolache, și chiar Troia, pentru sora noastră mai mică, Nelica.

Geografia Greciei, nu era prea strict respectată, Teba aflându-se între Atena și Sparta, dar Corintul era despărțit printr-un "canal" de restul Greciei, iar Troia se afla la celălalt capăt al curții, separată astfel prin restul curții - care constituia nemărginita întindere a apelor Mării Mediterane...

"Oamenii" ce popula aceste orașe erau... pietricele având diametrul de 3-5 centimetri, iar "ocupația" principală a lor nu putea fi decât... războiul! Nu cred necesar să descriu "regulile" luptelor, fiecare adversar având dreptul - pe rând - la câte o lovitură cu câte una dintre pietricele în zidurile cetății dușmane atacate. Este suficient, să spun că, de multe ori, dușmanul reușea să facă în zid o spărtură destul de mare, dar nu putea pătrunde în cetatea plină de "trupe" - adică de pietricelele-soldați cu care trăgeau în asediator pentru a-l înprăștia.

Mai distructive erau celelalte aspecte ale jocului nostru: "Comerțul" cu lut era în floare, această prețioasă "materie primă" fiind scoasă de la rădăcina unui liliac crescut chiar într-un colț al curții: din lut construiam un fel de sănii, folosite la transportarea pe uscat a "oamenilor-pietricele" și a pământului scos de răme, mai plastic decât lutul, și, din care făceam "monetele" - respectiv "talanți", de mărimea unei piese de 5 lei, dar mult mai groși.

Acest pământ era transportat - pe mări și pe cursurile râurilor, în corăbioare de hârtie. Firește, și cursurile apelor erau trasate cu mare aproximație, dar peste ele se arceau poduri elegante construite din nisip îmbibat cu apă, care însă se surpau când se uscau sau când ploua.

Câteodată, oprindu-ne din joacă și privind printre zăbrelele gardurilor, constatam că ceea ce făceam noi era un adevărat spectacol pentru trecătorii în toată firea. Iar peste mulți ani, unul dintre acești "spectatori" - dl. Oviceanu, dacă nu mă înșel - l-a întrebat pe tata ce-i mai fac băieții la al căror joc privea adesea cu mult interes.

Aproape de necrezut mi se pare acum și mie faptul că aceste cetăți ale noastre aveau chiar... ziare: pe câte o jumătate de pagină de caiet, cele trei cetăți principale au scos fiecare câteva numere de ziare cu titluri foarte simple dar sugestive: "Atena", "Sparta" și "Teba", scrise cu litere capitale grecești, pe care nu știu de unde le copiasse Titu. Despre conținutul lor nu-mi mai aduc aminte, probabil era în legătură în special cu războaiele.

Jocul acesta cu cetățile de nisip nu putea ține decât de la sfârșitul primăverii și până în septembrie - și nici toată vara, căci o lună toată familia mergea, ca toți "burghezii", la "băi"; în restul timpului, ne ocupam în special cu ceea ce mama - Mica sau Micuța, cum i-am spus nu întotdeauna - numea "hârtoagele". Pe coli de hârtie de cea mai bună calitate, desenam ceasuri întregi soldați, călăreți și pedestrași, fie greci și romani, fie medievali sau moderni - dar mai ales imaginari - care se luptau de zor și-și dădeau sfârșitul, aceasta fiind însăși legea vieții... Fiecare dintre noi avea multe, dacă nu chiar sute de coli desenate, înghesuite de Mica, atunci când nu mai putea răzbate de ele, în câte o cutie metalică de biscuiți, de 5 kg. Fantezia noastră își dădea curs liber, și o dată - când am plecat toți copiii la Mangalia cu o bună prietenă a mamei, Paraschiva Cornea-Păunescu, bine cunoscută în mișcarea socialistă a primului deceniu al secolului nostru și moartă acum câțiva ani - ne-am luat cutia cu "hârtoage" desenând și acolo.

Pentru că am pomenit de "tanti Cornea", cum îi spuneam noi, de ce n-aș aminti că în 1906, la un an după terminarea războiului ruso-japonez, părinții - plecând într-o scurtă călătorie la Constantinopol - au rugat-o să stea cu noi. Ne-am jucat vijelios de-a "rușii și japonezii", rușii fiind reprezentați de tanti Cornea, scundă și plinuță, iar Titu și cu mine fiind japonezii; și nu ne lăsăm până nu-l trânteam jos pe rusul cel cumplit, așa cum aflaserăm noi, plozii, încă neduși la școală, că pășiseră soldații țarului.

De la un timp însă, joaca cu "hârtoagele" i s-a părut lui Titu prea simplă și a inventat alta, botezată "lumea noastră". La început el a desenat, pe foi răzlețe și apoi pe caiete bine organizate, o bună parte din țările Europei și ale altor continente, respectând în special geografia fizică și orașele mari. Pădurile erau așezate mai mult la întâmplare, dar firește mai ales în preajma munților. Unele orașe erau desenate cu destulă grijă - Titu avea un real talent la desen - respectând de pildă stilul caselor nordice pentru orașele-porturi ale Germaniei etc. - iar oamenii (atunci când erau desenați, căci trebuia să fie și ei prezenți), erau făcuți ca niște mici cerculețe de cel mult 1-2 mm diametru, desigur inspirându-se de la pietricelele-oameni ai cetăților de nisip. Ceasuri și ceasuri, zi după zi, ne grupam în jurul lui, când Titu desena alte regiuni ale globului, și ne minunam ce frumos arată orașele chinezești, de pildă pagodele cu acoperișurile lor specifice, aidoma aceloră din diferitele cărți cu figuri, sau deșerturile și mai ales pădurile Africii, cu elefanții, leii și celelalte fiare, reprezentate însă în forma lor reală, spre deosebire de bieții oameni care și în Africa erau tot niște cerculețe...

Toate aceste jocuri nu ne împiedicau să citim toți multe cărți de literatură, pe care le alegeam mai puțin din biblioteca tatii - care avea și multe cărți în limba franceză, dar la data aceea noi abia ne luptam cu declinările și conjugările - ci, mai ales cărți din "Biblioteca pentru toți", fiecare dintre noi strângându-și de pe atunci o mică bibliotecă proprie. De altfel, citeam și poezii, mai ales că eram destul de mândri că un văr al mamei (născută Iosif) era chiar poetul Șt. O. Iosif; mi-l aduc și acum aminte cum - la o serbare a pomului de Crăciun -, acasă la noi, stătea tăcut și oarecum retras, iar noi, copiii, ne strânseam în jurul lui. Cred că aceasta a fost chiar în 1912, adică cu puține luni înainte de moartea lui.

Nu-mi mai amintesc când am încetat și aceste jocuri, dar așa fi inclinat să cred că au mai durat până după intrarea mea în liceu. În perioada 1913-1914 e sigur că încetaseră. Ne mutasem într-o casă de pe strada Romană (porțiunea numită astăzi strada N. Iorga), pe lângă care trec zilnic, acum, în drumul spre Institut, unde n-am mai construit cetăți de pământ. În schimb, în anii când am locuit aici, m-au preocupat în gradul cel mai înalt furnicile și felul lor de viață. Le observasem și mai înainte, mai ales pe cele mici, negre, cum își strâng cu aarguință hrana și cum, din când în când, se războiesc cumplit, lăsând pe teren zeci de morți. Dar acum m-am ocupat cu devotament de aprovizionarea de iarnă a furnicilor, prinzând și omorând nenumărate muște, pe care le puneam în calea lor și ne distram privind-le cum reușesc să le ducă la furnicar. Aceea care descoperise musca încerca să o târască singură și, văzând că nu reușește, aținea calea altora, se pipăiau cu antenele și apoi, după ce se înțelegeau, se apropiau câte 3-4 de o muscă și o apucau temeinic cu gura; deși de multe ori unele trăgeau hăiși altele cea, până la urmă ajungeau la "groapa cu furnici" și duceau acolo prețioasa provizie pentru iarnă. Alteori, stăteau ceasuri întregi și le priveam cum păzeau "purcii" de pe frunzele lăstarilor de salcâmi și, din când în când, îi ciupeau pentru a suge câte o picătură de "lapte". Poate că dacă nu m-ar fi pasionat filologia clasică și arheologia, m-aș fi dedicat entomologiei.

Ne-am mutat după aceea în strada Dichiu (numele ne semnificativ de astăzi nu l-am reținut), lângă biserica cu același nume, unde aveam ca vecini, la a doua casă, o familie de italieni - Crespi - tot cu cinci copii, câți eram noi după nașterea, în 1912, a ultimei noastre surori, Irina-Ninuța. Cu acești copii italieni - 4 băieți și o fată - mai mari decât noi cu câte un an-doi - ne-am împrietenit bine; și, deși, unii dintre noi ne mai jucam seara, la lumina lunii, de-a "v-ași ascunselea" pe toată strada și pe strada vecină (unde locuia și Maria Mohor, viitoarea artistă și soție a lui Victor Ion Popa), pitindu-ne câte odată chiar într-o ladă mare - de cele mai multe ori ne plimbam doi câte doi și discutam despre câte în lună și în soare și, frește, și despre războiul mondial care era în toi. Singurul dintre copiii italieni care a mai rămas mulți ani în București, Giovanni Crespi, a luat locul tatălui său, fiind reprezentantul unor mari țesătorii de la Busto Arsizio, din Italia, până după al doilea război mondial, când s-a întors în țara lui. După câte știu, și vechile țesătorii din Lugoj au fost tot proprietatea aceleiași societăți italiene până la naționalizare. Intrarea trupelor germane în 1916 ne-a despărțit însă, noi plecând în refugiu la Iași, unde am rămas doi ani, iar ei călătorind mai departe, prin Rusia, până în țara lor.

Tata, fiind sergent TR trecut de 50 de ani, fusese mobilizat la Cenzura Militară și trebuia să plece la Iași. Se gândise la început să-l ia numai pe fratele meu, Titu, dar eu am protestat, spunând că am auzit că "nemții vor lua la lucru pe toți băieții trecuți de 14 ani", și astfel tata m-a luat și pe mine. Drumul până la Iași a durat o noapte întreagă și câteva din orele dimineții următoare; ajuns aici, am dat jos din plasă cele două geamantane și, suind strada până în Piața Unirii, ne-am oprit la începutul străzii Cuza Vodă, unde locuia profesorul de limba franceză Hulubei (nu știu dacă era din aceeași familie cu viitorul savant și academician). Când își dăduse examenul de capacitate la București, cu mulți ani înainte, profesorul de la Iași fusese găzduit în casă la noi și era singurul cunoscut din Iași al tatălui meu. Apartamentul în care locuia se afla la etajul II, într-o curte mare, familia lui fiind destul de numeroasă: pe lângă o soție foarte guralivă, mai avea vreo patru-cinci fete și băieți și de aceea, deși apartamentul era destul de cuprinzător, nu prea era loc pentru toată lumea.

Văzând că trupele germane n-au ocupat încă Muntenia, tata s-a hotărât să se întoarcă în seara următoare la București, călătorind o parte din drum pe tampoanelle unor vagoane, pentru a aduce și pe ceilalți membri ai familiei, reușind cu destulă greutate să se suie într-unul din ultimele trenuri ce plecau spre Iași. Firește, la sosirea mamei și a surorilor mele, apartamentul părea mic; cu chiu cu vai am reușit să găsim și să închiriem o cameră într-o casă de pe strada Toma Cosma, la nr.97, aproape de bariera Păcurari.